

ڪڪٽسٽ وآداب آن

www.masjed.se

تَبَعَ وَنَگارش: الحاج أمين الدين « سعیدی - سعید افغانی »
مدیر مرکز مطالعات ستراتیژیکی افغان و
مسول مرکز فرهنگی حقوق لاره - چرمنی

۱۳۹۶

دریاچه: الماه سلیمانیه ۲۰۰۰ متر

عطسه و آداب آن

عطسه چیست؟

عطسه که از اصل عربی است، در زبان انگلیسی آنرا سنیز (Sneeze) و در زبان پشتو (پرنجی) گویند. در زبان آلمانی عطسه را (Nießen) می‌گویند.

علماء و محققین در تعریف عطسه مینویسند که: عطسه عبارت از نوعی از واکنش دفاعی بدن است (رفلکس) به مواد محرك تنفسی یا التهاب مجاری تنفسی یا برای دفع ترشحات در وقت مریضی. مکانیسم عطسه خروج سریع هوای باز دمی بر آثر انقباض عضلات تنفسی است.

عطسه زمانی اتفاق می‌افتد که بافت پوششی تنفسی که یک لایه سلولی پوشاننده دیواره داخلی بینی است، تحریک شده و مغز نیز واکنش عطسه کردن را نشان می‌دهد. عطسه در بین انسان‌ها و سایر حیوانات وجود دارد.

عوامل عطسه:

عوامل عطسه در اکثر موارد سرماخوردگی ساده، حساسیت (آلرژی)، حرکت‌های فیزیکی، عوامل زیست محیطی، گرمی هوا و حتی اشعه آفتاب معرفی شده‌اند. بر علاوه عطسه برخی از سیستم دفاعی بدن بوده که مانند سرفه سیستم تنفسی را از مواد غیرضروری و اضافی پاک مینماید با تفاوت اینکه سرفه حصه پائین سیستم تنفسی را تمیز نموده و عطسه برخی بالاتر یعنی قسمت روی و اطراف آنرا از گرد و خاک و مواد اضافی تصفیه مینماید.

معمولًا عطسه کردن از احساس خارش در پشت بینی آغاز می‌یابد و سپس نفس حبس شده و در نهایت نیز جریان هوا باشد و به صورت عطسه کردن خارج می‌شود. در عطسه خروج بzac و مخاط نیز صورت گرفته می‌تواند و اکثر صورت می‌گیرد.

ایجاد نظم خاص جسمانی در وقت عطسه:

زمانیکه انسان بنابر به هر عامل ایکه مجبور به عطسه زدن می‌گردد ، پوشش درونی بینی به مرکز مخصوص که در مغز قرار دارد ، تدابیر و احصارات خاصی در مورد سایر ارگانها ایجاد مینماید ، مغز به تعداد از عضلات وظیفه اشتراک و اکتیف بودن در عملیه عطسه را صادر می‌نماید بناءً تعدادی از عضلات اغاز به گرفتن سهم معین در پروسه عطسه می‌گردد. این عضلات عبارتند از: عضلات شکمی، عضلات قفسه سینه، دیافراگم، عضلات کنترل کننده طناب‌های صوتی، عضلات پشت گلو و عضلات پلک .

بنا زمانیکه انسان مجبور به عطسه زدن می‌شوید ، غیر ممکن است چشم‌ها ای خویش را بازنگه دارد، نه تنها چشم بلکه سایر عضلات دخیل در پروسه عطسه بنابر هدایت محل قومانده که در مغز قرار دارد باید در این عملیه با رویه درستی عمل کنند، تا ذره تحریک کننده با سرعتی تا 100 الى 150 کیلومتر در ساعت، از بینی شما خارج شود، اصیب نه بیند.

چرا بعضی‌ها پشت‌سرهم عطسه می‌کنند؟

برخی افراد معمولاً پشت‌سرهم و چند بار متوالی در یک نوبت عطسه می‌کنند که به گفته پزشکان این افراد اغلب مبتلا به آلرژی هستند و حتی در فصولی و ماهات سال که آلرژی شایع نیست به همین روال عطسه می‌کنند. همچنین عطسه‌های متوالی می‌توانند ناشی از تیک عصبی یا تلاش بدن برای خارج ساختن ذرات گرد و غبار باشد.

چرا برخی افراد با صدای بلند عطسه می‌کنند؟

شدت و شکل عطسه کردن در افراد مختلف، متفاوت است که این اختلاف از تفاوت‌ها در خودکنترلی فرد و آناتومی بدن نشات می‌گیرد. نتایج یک مطالعه نشان می‌دهد 45 درصد افراد در مکان‌های خصوصی و عمومی متفاوت از هم عطسه می‌کنند.

مؤمن عطسه را دوست دارد:

از حضرت ابوهیره (رض) روایت شده است که رسول اکرم صلی الله علیه وسلم فرمودند: «إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْعَطَاسَ» (صحيح بخاری کتاب الأدب، باب ما يستحب من العطاس وما يكره من التثاءب، ١٢٤/١٢٥). (يعني خداوند متعال «عطسه را دوست دارد» و خداوند می‌فرماید: «وَالَّذِينَ ظَاهَرَ عَلَيْهِمْ أَشَدُ حُبًّا لِّلَّهِ» (سوره البقرة: ١٦٥). (کسانی که به خدا ایمان آورده‌اند قوی‌تر هستند در رابطه با عشق و محبت با خداوند (از دوستی و محبت مشرکان با معبودانشان). مؤمن خداوند را دوست دارد و آنچه را که خداوند دوست دارد او نیز دوست می‌دارد و خداوند عطسه را دوست دارد پس مؤمن نیز عطسه را دوست دارد.

پس عطسه عمل محبوب و پسندیده‌ای به شمار می‌رود چون که از وقوع آن بدن سبک می‌شود و عطسه از سبکی بدن به وجود می‌آید و سبب باز شدن منافذ تنفسی قسمت بالایی بدن یعنی روی و اطراف آن (سینوزها) می‌گردد. در ضمن بیانگر عدم پرخوری هم است و در نهایت موجب نشاط، شادابی و حرکت در عبادت می‌شود. توجه باید کرد که تعدادی از افراد عطسه خود را بند نموده مانع وقوع آن می‌شوند که این کار از نگاه طبی مضر بوده و خلل در روال طبی وجود محسوب می‌شود.

یادداشت:

قابل یاد اوری است حدیثی را برخی محدثین روایت می‌نمایند که: «العطاس والنعاس والتثاءب في الصلاة والحيض والقى والرعناف من الشيطان» (باید گفت که این حدیث از جمله احادیث ضعیفه بوده و سند این حدیث را حافظ ابن حجر در فتح الباری، ٢٠٨/١٠ و همچنین علامه آبانی در ضعیف الجامع، صفحه ٥٥٢، شماره ٣٨٦٥ ضعیف قرار داده‌اند).

عطسه های پی در پی:

تعدادی زیادی از انسانها دیده شده که یکبار به عطسه آغاز کنند، دیگر آنرا رها نمی‌کنند، و بطور مسلسل یکی پی دیگر به عطسه زدن، ادامه میدهد. آلمانی‌ها عادت دارند و اصل اخلاقی و ادب نیز هم است که: در جواب و یا در صورت شنیدن صدای عطسه، در جواب عطسه اول کسیکه عطسه را می‌شنند، می‌گویند: «گوزیندهیت» (Gesundheit) که معنی: «برایت صحت می‌خواهم»، می‌باشد. در مقابل جواب عطسه کننده از آن: «dankeschön» یعنی شکر می‌کند. معمولاً برای سه بار صحتمندی برای عطسه کننده می‌خواهند، ولی اگر عطسه یک شخص از سه بار اضافه کردد، می‌گوید این علامت مریضی است. و می‌گویند برایت صحت می‌خواهم و باید در مورد صحت خویش احتیاط و توجه کنید. در شریعت اسلامی زمانی که شخصی بیشتر از سه مرتبه عطسه بزند، عطسه‌اش جواب داده نمی‌شود، زیرا که این شخص سرما خورده است.

در حدیثی از حضرت ابوهیره (رض) روایت شده است که می‌گوید: من از رسول الله صلی الله علیه وسلم شنیدم که فرمود: زمانی که یکی از شما عطسه زد باید همنشین‌اش جواب عطسه او را بدهد و اگر از سه بار بیشتر عطسه زد پس او سرما خورده است و بیشتر از سه عطسه جواب داده نمی‌شود.

مرااعات ثُنِ صَادِيْشَانِيْدَنْ دَهْنَ در وقت عطسه:

برای شخصیکه عطسه می‌زنند، توجه باید کرد که: در وقت عطسه زدن دهن خویش و حتی روی خویش را با دست و یا هم دستمال بپوشاند تا که لعاب دهن و بینی اش بر روی ویا هم لباس اشخاصی که در جنب اش قرار دارد نریزد.

در این مورد حدیثی داریم که از حضرت ابوهیره (رض) روایت شده: «إِنَّ النَّبِيَّ كَانَ إِذَا عَطَسَ غَطَى وَجْهَهُ بِيَدِهِ أَوْ بِثُوْبِهِ بِهَا صَوْتَهُ» (زمانی که پیامبر اکرم صلی الله علیه وسلم عطسه می‌زد چهره مبارک، را با دو دست یا با تکه‌ی می‌پوشانید و به کمک آن (تکه یا دست) صدایش را پایین می‌آورد.

نایاب انسان فراموش کند، که انسان در وقت عطسه زدن کنترول خویش را از دست میدهد. خدا ناخواسته وضع چنین پیش نماید که حاضرین از لعاب دهن و بینی اش متضرر نشوند.

(تفصیل موضوع را میتوان در شرح ابن العربي که بر سنن ترمذی نوشته است، [۱۹] ۲۰۵/۱۰ همچنان به شرح ابن العربي که بر سنن ترمذی نوشته است، [۲۰] ۶/۱۰. مراجعه فرماید.) همچنان عطسه کننده باید در وقت عطسه، بر تن صدای خویش توجه نماید، زیرا رهنمود و هدایت اسلامی همین است که: کوشش بعمل اید تا تن صدای (Glosbe یا ملودی صدا) (بین عطسه زدن در صورت ممکن خفیف کردد، واز صدای بلند تا حد ممکن باید جلوگیری بعمل اورده شود). (فتح الباری ۶۲۲ / ۱۰)

حتی تعدادی از علماء که گویا صدای خویش را تخفیف ببخشید به حدیثی «العطسه الشديدة من الشيطان» استدلال مینمایند، خدمت این تعداد از علماء باید گفت که: که حدیث از قوت بیشتر برخوردار نبوده و حدیث ضعیف میباشد.

از جانب دیگر باید گفت کسانیکه در وقت عطسه صدای خویش را کشیده و بلند میکنند مسلماً این عمل باعث بروز برخی از مشاکل جسمی و اختلالاتی در سر و مجاری تنفسی میگردد. (امام احمد فی العطاس، ۳۰۷/۴، شماره ۵۰۲۹ و امام ترمذی در سنن خود در کتاب ابواب الأدب، باب ماجاء فی خفض الصوت و تخيير الوجه عند العطاس، ۲۰۵/۱۰ ... و غيره این حدیث را تحریج کرده‌اند).

کج کردن دهن در وقت عطسه:

همانطوریکه در فوق مذکور شدیم که در وقت عطسه، عضلات شکمی، عضلات قفس سینه، دیافراگم، عضلات کنترل کننده طناب های صوتی، عضلات پشت گلو و عضلات پلک چشم در عملیه عطسه از جانب مغز مامور به همکاری، هشدار و احساسات میگردد، بنا شخصی که عطسه میزند کوشش بعمل ارد که نباید گردن خویش را در وقت عطسه زدن، به طرف راست و یا هم چپ کج و یا خم نماید زیرا تجارب نشان داده است، خدا ناخواسته بنابر بر فشار بزرگ، نوعی از درد، خمیدگی و یا هم کجی در جسم انسان بوجود اید، و در بسیاری از حالات خطری آن وجود دارد که سر انسانها برای همیش هم کج باقی میماند. (امام احمد در «المسند»، ۴۳۹/۲ و امام ابوداود در سنن خود کتاب الأدب باب فی العطاس، ۳۰۷/۴، شماره ۵۰۲۹ و ترمذی در سنن خویش ابواب الأدب باب ما جاء فی خفض الصوت و تخيير الوجه عند العطاس، ۲۰۵/۱ ... تحریج کرده‌اند و همچنین امام بغوی در شرح السنۃ، کتاب الاستئذان، باب ترك تشمیت من لم يحمد الله عز وجل، ۳۱۴/۱۲، شماره ۳۳۴۶ و حاکم «المستدرک»، کتاب الأدب، ۲۶۴/۴ و امام ترمذی این حدیث را حسن و صحیح دانسته و امام ابوداود بر آن سکوت کرده است، و شیخ آلبانی آن را حسن و صحیح دانسته است و نزد حاکم و ذهبی استاد این حدیث صحیح هستند).

کفتن «الحمد لله» با صدای بلند:

علماء در این مورد متفق الری اند که: بر عطسه کننده مستحب است تا در وقت عطسه آنهم با صدای بلند باید «الحمد لله» بگوید اگر چه در نماز فرض هم باشد. (مراجعه نماید به: شرح ابن العربي که بر سنن ترمذی نوشته شده است، [۲۰] ۶/۱۰ و همچنان مراجعه نماید به فتح الباری، [۲۱] ۸/۱۰.). که البته بر شنوی‌ندگان کفتن «الحمد لله هنگام شنیدن عطسه شخص دیگر مشروع نیست و احادیث وارد شده در این زمینه ضعیف هستند» (مراجعه فرماید به اذکار للنوى، صفحه ۴۲۷).

- زمانیکه عطسه زننده «الحمد لله» میگوید، بهتر است کمی صدای خویش را بلند نماید، و طوریکه مذکور شدیم فرق نمیکند اگر چه در داخل نماز باشد.

(البته در مذهب احناف جواب دادن عطسه در حین خواندن نماز، باعث فاسد شدن نماز ها است و دلیلشان حدیث صحیح مسلم شریف، جلد اول، صفحه ۲۰۳ باب تحريم الكلام فی الصلاة که راوی حدیث حضرت معاویه بن الحكم السمی است و در همین کتاب در بحث «چه کسی مستحق جواب دادن نیست» آمده است. (جهت تفصیل بیشتر مراجعه شود به فتح باب العناية از مرحوم ملاعلی قاری)

أنواع «حمد» در عطسه:

از پیامبر صلی الله علیه وسلم روش های مختلفی در رابطه به حمد روایت گردیده است ، ولی بهتر است که گاهی که یک روش و گاهی به روش دیگر، تا با این کار از سنت پیامبر صلی الله علیه وسلم پیروی کرده باشیم. این روایت عبارت است:

اول: عطسہ زننده باید «الحمد لله» بگوید:

از حضرت ابو هریره (رض) روایت شده است که پیامبر صلی الله علیه وسلم فرموده اند: «إن الله يحب العطاس ويكره التثاءب فإذا عطس فحمد الله فحق على كل مسلم سمعه إن يشمته». خداوند عطسه را دوست می دارد و خمیازه را ناپسند می داند. هر گاه کسی عطسه زد و حمد خدا را «الحمد لله» گفت ، بر مسلمانی که آن را شنید لازم است که جواب عطسهاش را بدهد. (مراجعه شود : به الفوائد المجموعۃ فی الأحادیث الموسوعۃ از علامه شوکانی، ۲۲۴ تا ۲۲۲ هکذا مراجعه شود به کشف الخفا از علامه عجلونی، ۲۵۲/۲، شماره ۵۴۹۶.)

دوم: عطسہ زننده «الحمد لله رب العالمین» بگوید:

حضرت ابن مسعود(رض) از رسول الله صلی الله علیه وسلم روایت کرده است: «إذا عطس أحدهم فليقل: الحمد لله رب العالمين ويقال له: يرحمك الله وليقل يغفر الله لكم». (هنگامی که یکی از شما عطسه زد «الحمد لله رب العالمین» بگوید و دیگران یعنی شنوندگان در جواب او «يرحمك الله» بگویند و عطسہ زننده در پاسخ او «يغفر الله لكم» بگوید.

(امام بخاری در صحيح خود کتاب الأدب باب ما يستحب من العطاس و ما يكره من التثاءب، ۱۲۴/۷ - ۱۲۵ تخریج کرده است. و امام نسائی در عمل اليوم و اللیله، صفحه ۲۴۰، شماره ۲۲۴ و علامه ابن السنی در عمل اليوم و اللیله، باب کیف یرد علی من شمته، صفحه ۹۵، شماره ۲۵۹ تخریج کرده اند و علامه آلبانی در صحيح الجامع، ۱۷۹/۱، شماره ۶۸۶ و همچنین ابن السنی ابو محمد السلفی این را صحیح دانسته اند در صفحه ۹۵، شماره ۲۶۰.)

خواننده محترم!

تعدادی از مردم عادت دارند بعد از «الحمد لله رب العالمین»، سوره فاتحه را بصورت کامل قرائت میدارند، باید برای این عده افراد گفت: که این روش در شریعت اسلامی هیچگونه اصل و اساس ندارد. همچنان هستند اشخاصیکه قبل ویا هم بعد از «الحمد لله»، «أشهد أن لا إله إلا الله» می گویند در حالی که این کار آنان بدعت و حرام است.

کامل می خوانند این کار آنها بی اساس بوده و در شریعت برای آن اصل و دلیلی وجود ندارد و بسیاری از مردم از حد تجاوز کرده اند و قبل یا بعد از «الحمد لله»، «أشهد أن لا إله إلا الله» می گویند در حالی که این کار آنان بدعت و حرام است. (مراجعه شود به فتح الباری، ۶۱۶/۱۰.) و همچنان گفتن «الحمد لله» ..الحمد لله جلا له» مشروعیت ندارد و احادیث وارد شده در این زمینه ضعیف هستند. (این حدیث را امام حافظ ابن حجر در فتح الباری، ۶۱/۱۰ ضعیف قرار داده اند و همچنین ابو محمد السلفی محقق عمل اليوم واللیله و ابن السنی صفحه ۹۵، شماره ۲۶۰ این حدیث را ضعیف قرار داده اند.)

سوم: عطسہ زننده «الحمد لله على كل حال» بگوید:

در این مورد حدیثی داریم که از حضرت علی کرم الله وجهه روایت است که پیامبر اسلام فرموده است: «إذا عطس أحدهم فليقل: «الحمد لله على كل حال وليقل له من عنده: يرحمك الله ويرد عليهم يهديكم الله ويصلح بالكم». (هنگامی که یکی از شما عطسه زد باید «الحمد لله على كل حال» بگوید و اطرافیانش در جواب، «يرحمك الله» بگویند و خود عطسہ زننده در پاسخ اطرافیانش «يهديكم الله ويصلح بالكم» بگوید. (یعنی خداوند شما را هدایت کند و حال شما را بهبود سازد).

(این حدیث را امام احمد در «المسنّد»، ۱۲۰/۱ و دارمی در سنن خویش از ابی ایوب در کتاب الاستئذان باب إذا عطس الرجل ما يقول، ۲۸۳/۲ و امام ترمذی در سنن خویش ابوبالاحد باب کیف تشمیت العطاس، ۶۴/۴ و حاکم نیز در کتاب الأدب، ۲۰۰/۱۰ تخریج کرده اند. و این حدیث را

علامه آلبانی در صحیح سنن ترمذی صحیح دانسته‌اند، ۳۵۴/۲، شماره ۲۲۰۲ و النبا در شرح که بر مسند احمد، ۳۲۱/۱۷ نوشته‌اند حسن داشته‌اند.)

چهارم: یا اینکه عطسه‌زنده بگوید:

«الحمد لله حمداً كثيراً طيباً مباركاً فيه مباركة عليه، كما يحب ربنا ويرضي» (از حضرت رفاعة بن رافع روایت شده است که می‌گوید: من پشت سر رسول خدا ج نماز خواندم و عطسه زدم و قنیبه که کنار من ایستاده بود چیزی نگفت و من «الحمد لله حمداً كثيراً مباركاً فيه مباركاً عليه كما يحب ربنا ويرضي» گفتم و هنگامی که رسول صلی الله علیه وسلم نماز را به پایان رسانید فرمود: گوینده چه کسی بود. عرض کردم: من یا رسول الله صلی الله علیه وسلم. رسول خدا صلی الله علیه وسلم فرمودند: «لقد رأيت بضعه وثلاثين ملكاً يبتدرنه أيمهم يكتبها أول». «من سی و اندی فرشته را دیدم که به سوی آن می‌شتابفتند و هر کدام تلاش می‌کرد که آن را پیش او همه بنویسد».

(این حدیث را امام ابوداد در سنن خویش در کتاب الصلاة، باب ما یسفتح به الصلاة من الدعاء، ۲۰۵/۱، شماره ۷۷۳ و ترمذی در أبواب الصلاة، باب ما جاء في الرجل يعطس في الصلاة، ۱۹۳/۲ - ۱۹۴ و بیهقی در کتاب الصلاة، باب القول عند رفع الرأس من الركوع و إذا استوى قائماً، ۹۵/۲ و ذکر أن الصلاة في هی المغرب، و حاکم در «المستدرک» كتاب معرفة الصحابة و همچنین حافظ ابن حجر در الفتح آن را تخریج کرده و طبرانی تخریج کرده همین حدیث را و گفته سند آن اشکالی ندارد، ۶۱۹/۱۰ و همه آن را تخریج کرده‌اند و در صحیح سنن ابی‌دادود علامه آلبانی آن را صحیح قرار داده‌اند، ۱۴۷/۱، شماره ۷۰۰ .)

پادداشت ضروری:

هادیت ورهنمود شریعت دین مقدس اسلام همین است که : عطسه‌زنده از ذکر، تسبیحی که در احادیث وارد نشده ، باید جدا جلوگیری کند، زیرا بهترین روش در ذکر و تسبیحات همانا روش محمد صلی الله علیه وسلم است.

حضرت مجاهد می‌فرماید:

یکی از پسران حضرت عبدالله بن عمر(رض)، ابوبکر و یا عمر، عطسه زد و گفت: آب، حضرت عبدالله بن عمر(رض) برایش گفت: آب چیست؟ گفت: آب اسم شیطانی است از شیاطین است که بین عطسه و حمد قرار دارد . (امام بخاری در کتاب الأدب المفرد، باب لا يقل آب، ۳۹۰/۲ این حدیث را تخریج کرده است و اسناد این حدیث را حافظ ابن حجر در فتح الباری صحیح دانسته‌اند).

حضرت سالم بن عبید (رض) می‌فرماید: من همراه یک گروهی در سفر بودم، یکی عطسه زد و گفت: «السلام عليكم» حضرت سالم بن عبید در جوابش گفت: «عليك وعلى أمك» سلام بر تو و بر مادرت، مرد ناراحت شد (که من به او سلام دادم و او اسم مادرم را گرفت) حضرت سالم گفت: من چیزی نگفتم مگر آنچه را که از رسول الله صلی الله علیه وسلم شنیده بودم روزی مردی نزد رسول الله صلی الله علیه وسلم عطسه زد و گفت: «سلام عليكم» و رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمود: «عليك وعلى أمك» رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمود: «الحمد لله رب العالمين» بگوید و شنوندۀ حمد «يرحمك الله» بگوید و عطسه‌زنده در پاسخ شنوندۀ «يغفر الله لنا ولکم» بگوید.

(این حدیث را امام ابوداد در کتاب الأدب، باب ما جاء في تشميٰ العطاس، ۳۰۷/۴، شماره ۵۰۳۷ تخریج کرده است و امام نسائی در عمل اليوم والليلة ما يقول العطاس إذا شمت، صفحه ۲۴۱، شماره ۲۲۵ و ترمذی در سنن خود در أبواب الأدب باب ما جاء في تشميٰ العطاس، ۱۹۹/۱۰ و حاکم در مستدرک، کتاب الأدب، ۲۶۷/۴ تخریج کرده‌اند و این حدیثی است که امام ابوداد بر آن سکوت کرده است، ۳۰۷/۴ و علامه آلبانی در مشکات، ۱۳۴۱/۳ سند آن را صحیح دانسته است).

جواب شخص عطسه کننده:

هر گاه شخصی عطسه کننده به صدای بلند «الحمد لله» گفت ، بر شخص شنوندۀ واجب است، که جواب عطسه کننده را با «يرحمك الله» بدهد.

در این مورد حدیثی داریم که از حضرت ابوهریر(رض) روایت است که رسول الله صلی الله علیه

وسلم فرمودند: «ان الله يحب العطاس ويكره التثاءب فإذا عطس فحمد الله حق على كل مسلم سمعه إن يشتمه».

تخریج این حديث جلوتر بیان شد و این حديث دال بر این است که پاسخ عطس‌زننده بر هر کسی که الحمد لله گفتن او را شنیده واجب است و آن کسانی که می‌گویند پاسخ دادن عطسه فرض کفایه یا سنت است هیچ دلیلی نزد آنها وجود ندارد و در جواب آنها فرمود رسول اکرم صلی الله عليه وسلم پیش می‌شود که می‌فرمایند: «**فَحَقٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ سَمْعَةً أَنْ يَشْتَمِه**»

«عطسه محبوب و مورد پسند خداوند متعال است و فائزه مکروه و مذموم است زمانی که یکی از شما عطسه زد باید «الحمد لله» بگوید و هر کسی صدای عطسه زدن و الحمد لله گفتن او را شنید بر او واجب است که جواب عطسه و الحمد لله گفتن او را بدهد».

همچنان از حضرت انس (رض) روایت شده است که دو شخص نزد رسول اکرم صلی الله عليه وسلم عطسه زدند ، رسول الله صلی الله عليه وسلم جواب عطسه یکی را داد و جواب دیگری را نداد. آن شخص که پیامبر صلی الله عليه وسلم عطسه‌اش را نداده بود (به عنوان گلایه) گفت: فلانی عطسه زد و شما جواب عطسه‌اش را دادید و من عطسه زدم و شما جواب عطسه مرا ندادید. رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمود: او «الحمد لله» گفت و من جواب عطسه‌اش را دادم ولی تو «الحمد لله» نگفتی. (این حديث را امام بخاری / در صحیح خود در کتاب الأدب، باب لایشمت العاطس إذا لم يحمد الله، ۱۲۵/۷ و امام مسلم در صحیح خود در کتاب الزهد، باب تشمیت العاطس و کراهة التثاءب، ۲۵/۸ تخریج کرده‌اند.)

یادداشت:

برای کودکان و اطفال کلمات مخصوصی برای عطسه وجود ندارد و حکم عطسه اطفال خردسال دقیقاً همانند بزرگ سالها و مناسب نیست که در جواب عطسه اطفال کلمات و جملاتی از قبیل «أصلحه الذي أطعسك» «خدابی که تو را به عطسه درآورد تو را صالح کن» یا «عشت» یعنی همیشه زنده باشی گفته شود اگر گفتن چنین کلمات و الفاظی درست می‌بود مسلماً از پیامبر صلی الله عليه وسلم و صحابه کرام رضوان الله ثابت می‌شد.

جواب عطسه غیر مسلمان (کافر):

اگر شخصی کافر عطسه زد و با آنهم «الحمد لله» گفت باید در جوابش باید بگوییم «یهديکم الله ويصلح بالكم» گفته شود و یا خیر؟ در مورد حکم شرعی آن حدیثی داریم از حضرت ابو موسی اشعری (رض) که می‌فرماید در یکی از روزها یکنفر یهودی نزد رسول الله صلی الله عليه وسلم عطسه می‌زند و امید داشتند که رسول اکرم صلی الله عليه وسلم در جواب عطسه آنها «پر حکم الله» بگوید ولی رسول الله صلی الله عليه وسلم «یهديکم الله ويصلح بالكم» می‌گفت و جایز نیست که در حق آنها دعای خیر شود. طبق فرموده خداوند متعال که می‌فرمایند: «مَا كَانَ لِلنَّٰئِ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا أَنْ يَسْتَغْرِفُوا لِلْمُشْرِكِينَ وَلَوْ كَانُوا أُولَٰئِي فُرْبَى مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُمْ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ» (سوره التوبه: ۱۱۳)

(برای پیامبر صلی الله عليه وسلم و آن کسانی که ایمان آورده‌اند مناسب نیست که برای مشرکین و خویشاوندان مشرک خود را از خداوند طلب آمرزش کنند بعد از آنکه آنان اهل دوزخ شناخته شدند). (برای معلومات مزید مراجعه شود: امام احمد در مسنده، ۴۰۰/۴ و امام بخاری در ادب الفمرد باب إذا عطس اليهودی، ۳۹۲/۲، شماره ۹۴۰ و امام ابو داود در سنن خویش در کتاب الأدب باب کیف یشمت الذی، ۳۰۹-۳۰۸/۴، شماره ۵۰۳۸ و امام نسائی در عمل اليوم اللیلة فيما يقول لأهل الكتاب إذا تعاطروا، ۲۴۴-۲۴۳ و امام ترمذی در سنن خویش أبواب الأدب باب ما جاء كیف یشمت العاطس، ۱۹۹-۱۹۸/۱۰ و ابن السنی در عمل اليوم والليلة باب کیف یشمت أهل الكتاب، صفحه ۹۶، شماره ۲۶۲ و حاکم در المستدرک در کتاب الأدب، ۲۶۸/۴ تخریج کرده‌اند و امام ابو داود در سنن خود در رابطه با این حديث سکوت اختیار کرده است و امام ترمذی حسن صحیح قرار داده‌اند و علامه آبانی در صحیح سنن ترمذی، ۳۵۴/۲، شماره ۲۲۰۱ صحیح قرار داده‌اند).

فواید جواب عطسه کننده:

در جواب دادن به شخص عطسه فواید متعددی نهفته است که ذکر همه آن ضرورت به یک تحلیلی مستقلی دارد ولی من در اینجا فقط به دونقطه اشاره خواهم نمود :

اول : اولین فایده جواب دادن به عطسه برادر مسلمان ، همانا ایجاد صفا و صمیمیت و جو مملو از محبت و مودت بین دو مسلمان برادر و ترویج فرهنگ سنت رسول الله صلی الله علیه وسلم است .

دوم : تأدب عطسه زننده با شکستن غرور و تکبر و واداشتن او بر تواضع و فروتنی .

زیرا یادآوری رحمت الهی توجه به گناهی می شود که اکثر مکلفان از آن پاک نیستند.

داستان زیبا و آموزنده:

امام أبودادود رحمت الله عليه که یکی از علمای مشهور قرن سوم هجری (متولد سال 202 هجری وفات 275 هجری) و صاحب یکی از معتبر ترین کتاب حدیث بنام (سنن) می باشد که بنام سنن أبودادود شهرت دارد ، روزی در یک کشتی سوار و عازم مسافرت بود .

که ناگهان صدای عطسه ای را از ساحل دریا شنید که بر آن «الحمد لله» گفته شد، میگویند امام أبودادود یک کشتی خورد به یک درهم به کرایه کرفت و پیش عطسه کننده رفت و جواب عطسه اش را داد و دوباره برگشت . هنگامی که از این کار او سؤال شد گفت: شاید او مستجاب الدعوة باشد و هنگامی که خوابید شنید که یک هاتفي می گفت: «يا أهل السفينه إن أبا داود اشتري الجنة من الله بدرهم». (ای اهل کشتی ابودادود بهشت را در مقابل یک درهم از خداوند خرید). (حافظ ابن حجر در فتح الباری اسناد این حدیث را جید و خوب دانسته و ابن عبدالبر، ۶۲۶/۱۰ نیز آن را تخریج کرده است.).

عطسه زننده در پاسخ جواب دهنده چه بگوید؟

هنگامی که شخصی عطسه می زند و «الحمد لله» می گوید و حاضرین در جلسه و شنوندگان عطسه جواب «الحمد لله» او را با «يرحمك الله» دادند بهتر آن است که عطسه زننده با یکی از دعاهای مذکوره ذیل پاسخ جواب دهندان را بدهد .

این روش ها در سنت رسول الله صلی الله علیه وسلم تذکر یافته که که برای شنونده امکان چند جواب در سنت رسول الله پیشیبین گردیده ، میتواند هریک از جواب را ارائه کند ، ولی بهتر آنست که در هر بار جواب ها متعدد باشد تا بر فحوای سایر احادیث عمل صورت گیرد :

اول: بهتر است که عطسه زننده پاسخ، جواب دهندان را با «يهدیکم الله ويصلح بالكم» بدهد .

چون که حضرت علی کرم الله وجهه از پیامبر صلی الله علیه وسلم چنین روایت فرموده است : «إذا عطس أحدكم فليقل: الحمد لله على كل حال وليقل له من عنده: يرحمك الله ويرد عليهم: يهدیکم الله ويصلح بالكم» .

دوم: یا اینکه عطسه زننده در پاسخ جواب دهندان «يغفر الله لنا ولکم» بگوید. در مورد حدیثی داریم که: از حضرت سالم بن عبید روایت شده است که می گوید: من همراه یک گروهی در سفر بودم، یکی عطسه زد و گفت: «السلام عليکم» و حضرت سالم بن عبید در جوابش گفت: «عليک وعلى أمک» سلام بر تو و بر مادرت و مرد ناراحت شد (من به او سلام دادم و او اسم مادرم را گرفت) حضرت سالم گفت: من چیزی نگفتم به جز آنچه که از رسول الله صلی الله علیه وسلم شنیدم روزی مردی نزد رسول الله صلی الله علیه وسلم عطسه زد و «السلام عليکم» گفت. رسول اکرم صلی الله علیه وسلم در جوابش فرمود «عليک وعلى أمک» رسول الله صلی الله علیه وسلم گفت: هر کاه یکی از شما عطسه زد «الحمد لله رب العالمين» بگوید و شنونده آن «يرحمك الله» بگوید و عطسه زننده در پاسخ، جواب دهنده «يغفر الله لنا ولکم» بگوید.

سوم: یا اینکه «يغفر الله لكم» بگوید. در مورد حدیثی داریم که: از حضرت ابن مسعود (رض) روایت شده است که پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمود: «إذا عطس أحدكم فليقل: الحمد لله رب العالمين ويقال له: يرحمك الله وليقل: يغفر الله لكم». هنگامی که یکی از شما عطسه زد «الحمد لله رب

العَالَمِينَ» بگوید و آن کسانی که عطسه‌اش را شنیده‌اند «يرحمك الله» بگویند و عطس‌مننده در جواب پاسخ‌دهنده «يغفر الله لكم» بگوید.

چهارم: يا اينکه در جواب آن‌ها «يرحمنا الله وإياكم ويغفر الله لنا ولهم» بگويد.

در مورد حدیثی داریم از حضرت نافع از حضرت ابن عمر(رض) روایت کرده‌اند: «هنگامی که شخصی عطسه می‌زند و برای او «يرحمنك الله» گفته شود و خود عطس‌مننده در پاسخ به جواب او «يرحمنا الله وإياكم ويغفر الله لنا ولهم» بگوید». (این حدیث را :امام مالک در موطأ در کتاب الاستذان، باب التسمیت فی العطاس، ص ۵۹۸، شماره ۵ تخریج کرده‌اند و در الآثر از این حدیث سکوت شده و حافظ در الفتح، ۶۲۴/۱۰ اسناد آن را صحیح دانسته‌اند)

پنجم: يا اينکه در جواب آن‌ها «اعفانا الله وإياكم من النار، يرحمك الله» گفته شود.در مورد حدیثی داریم از: حضرت ابن جمره (رض) که می‌فرمایند من از حضرت ابن عباس (رض) شنیدم که می‌گفت: «إذا شمت يقول: عافنا الله وإياكم من النار، يرحمك الله». (این حدیث را :امام بخاری این حدیث را در الأدب المفرد، باب كيف تشم من سمع العطسة، ۳۸۶/۲، شماره ۹۲۹ تخریج کرده‌اند و حافظ ابن حجر در فتح الباری، ۶۲۴/۱۰ اسناد آن را صحیح دانسته‌اند) هنگامی که عطسه شخصی جواب داده شد، عطس‌مننده در جوابش «اعفانا الله وإياكم من النار، يرحمك الله» بگوید.

ششم: يا اينکه «يرحمنا الله وإياكم» بگويد.در مورد حدیثی داریم از :حضرت ابن مسعود (رض) روایت شده که فرمودند: «يرحمنا الله وإياكم» بگوید .(این حدیث را حافظ ابن حجر در فتح الباری گفته این حدیث را طبری از ابن مسعود روایت کرده و ابن ابی شیبہ از ابن عمر تخریج کرده‌اند.

چه کسی مستحق جواب دادن نیست؟

هر شخصی که عطسه زد و «الحمد لله» گفت جواب دادن وی با «يرحمنك الله» واجب است به جز شش نفر که عطسه آن‌ها جواب داده نمی‌شود که عبارتند از:

اول: کسیکه عطسه زد و «الحمد لله» نگفت عطسه‌اش باید بی جواب باقی بماند ، طوریکه دلیل شرعی آن در فوق گذشت.

دوم: زمانی که شخصی بیشتر از سه مرتبه عطسه زد، عطسه‌اش جواب داده نمی‌شود، زیرا که این شخص سرما خورده است.طوریکه در حدیثی که :از حضرت ابوهربی (رض) روایت شده است که می‌گوید: من از رسول صلی الله علیه وسلم شنیدم که فرمود: زمانی که یکی از شما عطسه زد باید همنشین‌اش جواب عطسه او را بدهد و اگر از سه بار بیشتر عطسه زد پس او سرما خورده است و بیشتر از سه عطسه پاسخ داده نمی‌شود.

همچنان سلمین اکوع از رسول الله صلی الله علیه وسلم شنید که مردی نزد پیامبر اکرم صلی الله علیه وسلم عطسه زد دیگری زد و رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند: مرد سرما خورده است. اگرچه برخی از علماء بدین عقیده اند که : اگر شخصی بیشتر از سه بار عطسه زد باز هم جواب داده می‌شود آن دسته از علماء که قایل به جواز جواب دادن عطسه بعد از سه بار هستند نزد آن‌ها دلیل قابل اعتمادی وجود ندارد و حدیث استدلالی شان «يُشْمَتُ الْعَاطِسُ ثَلَاثًا فَإِنْ زَادَ فَإِنْ شَنَتْ فُشْمَتْهُ وَإِنْ شَنَتْ فَكَفَ» از جمله احادیث ضعیفه میباشد .(طوریکه همین حدیث را امام ترمذی و علامه آلبانی ضعیف قرار دانسته در ضعیف جامع، صفحه ۹۳۳، شماره ۶۴۲۹ قید نموده است .)

وانگهی این حدیث دستور به جواب دادن عطسه کسی که بیشتر از سه عطسه زده است را نمی‌دهد و همین طور هم گفتن «شفاك الله و عافاك» مشروع نیست و از رسول الله صلی الله علیه وسلم ثابت نیست.

سوم : کسی که از جواب دادن عطسه بدش می‌آید و دوست ندارد کسی جواب عطسه‌اش را بدهد و اگر احساس خوف بشود که اگر ما جواب عطسه‌اش را بدهیم به ما ضرری برساند خداوند متعال می فرمایند: «مَنْ كَفَرَ بِاللَّهِ مَنْ بَعْدَ إِيمَنِهِ إِلَّا مَنْ أَكْرَهَ وَقَبْلَهُ مُظْمَنٌ بِالْأَيْمَنِ وَلَكِنْ مَنْ شَرَحَ بِالْكُفْرِ صَدَرَ فَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ مِّنَ اللَّهِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ» (سوره النحل: ۱۰۶).(کسی که کافر شد بعد از ایمان آوردنش و نه اینکه از روی اجبار کافر شود بلکه با اختیار و رغبت داش آنکه به کافر گشت پس برای آن‌ها خشم و غضب خداوند و عذاب جهنم است).

و اگر هیچ نوع خطری از جانب آن شخص او را تهدید نمی‌کرد و احتمال خوف و ضرر نبود به خاطر اتباع از سنت جواب عطسه‌اش را بدهد تا این عمل او مخالفتی با شخص متکبر، بر اقدام متکبرانه‌اش در جهت شکستن غرورش باشد، از این رو که لفظ «تشمیت» (پاسخ عطسه) دعای رحمت است و این نوع دعا شایسته شخص مسلمان است فرقی نمی‌کند که چه کسی باشد.(تفصیل موضوع را میتوان در : فتح الباری، ۶۲۲/۱۰ . مطالعه فرماید).

چهام: هنگامی که شخصی عطسه زد و «الحمد لله» گفت و امام در حال خواندن خطبه بود در این صورت به عطسه‌اش پاسخ داده نمی‌شود چون که سکوت در حین قرائت خطبه «واجب» است. حضرت ابوهریره (رض) از رسول الله صلی الله علیه وسلم روایت کرده راست که فرمودند: «إذا قلت لصاحبك انصت يوم الجمعة والإمام يخطب فقد لغوت». (بخاری، کتاب الصلاة، باب تحريم الكلام في الصلاة و نسخ ما كان من أباحته، ۷۰/۲-۷۱).

(ترجمه: هر گاه در روز جمعه که امام خطبه می‌خواند و تو به دوست و کناریات گفتی ساكت باش دچار لغو (کار نادرست) شده‌ای.

به جز در صورتی که خطیب لحظه‌ای درنگ کند تا جواب عطسه‌اش داده شود مانع وجود ندارد و همچنین که در حین خواندن نماز فرض یا نفل عطسه زد و الحمد لله گفت عطسه جواب داده نمی‌شود چون که از حضرت معاویه بن حکم السلمی روایت شده است: روزی من همراه رسول الله صلی الله علیه وسلم نماز می‌خواندم که مردی عطسه زد و من «يرحمك الله» گفتم و اطرافیان شروع کردن به اشاره کردن و چشم غره دادن و من گفتم: مادرانتنان به عزایتان بشینند چرا، این طور نگاه می‌کنید و بعد شروع به زدن دست‌هایشان بر ران هایشان کردن، وقتی دیم که مرا امر به سکوت می‌کنند من هم ساكت شدم هنگامی که رسول الله صلی الله علیه وسلم نماز خوانند (پدر و مادرم فداشان باد من معلم و آموزگاری را بهتر از ایشان ندیدم نه قبل از او نه بعد از او، قسم به خدا نه بر سرم فریاد کشید و مرا نزد و توبیخ هم نکرد) فرمود: این نماز است و در حین خواندن آن شایسته و مناسب نیست که در آن از حرف‌های مردم گفته شود چرا که نماز نام تسبیح و تکبیر و خواندن قرآن است.

پنجم : کسی که عطسه زد و شخص دیگر در حالت بود که در آن حال ذکر خدا و تسبیح برایش ممنوع است مانند توالت و غیره ... همچنان که «الحمد لله» گفتن در این صورت درست نیست جواب حمد را دادن نیز درست نیست چون که از ذکر در این حالت و صورت نهی شده است.(پایان)

فائزه چیست (Yawn)؟

فائزه کشین (خمیازه) که در انگلیسی آنرا (yawn) می‌گویند عبارت از حالت است که فائزه کننده با باز کردن دهن و تنفس عمیق شکل غیر ارادی را می‌گیرد. فائزه معمولاً از نشانه‌های خواب است اما در نشسته‌های سیاسی عدم علاقمندی به بحث و افاده خسته شدن از بحث و علامت بی میلی به بحث می‌باشد. این حالت در اکثر حیوانات به شمول انسان دیده می‌شود.

فائزه (خمیازه) کشیدن معمولاً در اثر سنگینی بدن و انباشتن آن (از غذا و نوشیدنی) و طلب سُستی و میل به کسالت ایجاد می‌شود. آنچه که برای رفع فائزه مشخص شده است، این است که شخص غذا، نوشیدن و کار زیاد را کمتر کند.

دین مقدس اسلام در مورد فائزه آداب خاصی را برای پیروان خویش هدایت فرموده است، واهم این هدایات اینست که در وقت فائزه مستحب است که دهن را بازنگند، زیر بازکردن دهان بنابر حدیث پیامبر صلی الله علیه وسلم از اعمال شیطان است: «فائزه کشیدن از شیطان است، پس هرگاه یکی از شما فائزه کشید، دهانش را ببند، چون بازکردن دهان از اعمال شیطان است و اگر یکی از شما بگوید: هاه(دهانش را باز بکند) شیطان را خندانیده است». بخاری (3289).

- اگر در وقت فائزه انسان نتواند دهن خویش را ببند، پس با لباسش یا دستش آن را بپوشاند. چون پیامبر صلی الله علیه وسلم فرموده است: «وقتی یکی از شما در نماز فائزه کشید، دستش را روی دهانش قرار بدهد، چون شیطان همراه فائزه داخل بدن او می‌شود». مسلم (2995).

البته این امر یعنی گذاشتن دست بر دهان فقط مخصوص وقت نماز نیست بلکه در هر حالتی اگر فرد نتوانست جلو فائزه‌ی خود را بگیرد، دست خود را بر دهانش قرار دهد.

از نگاه طبی هم هنگام فائزه کشیدن حد اکثر هوا و اکسیجن داخل سیستم تنفسی میگردد بناء دهن باید بسته باشد تا از طریق مجرای بینی داخل گردیده تا هم مرطوب گردد و هم گرد و خاک ایکه شامل هوا میباشد از طریق بینی تصفیه گردد.

و به تجربه هم دیده شده است که بعضی اوقات بازکردن دهن هنگام فائزه کشیدن سبب بیجا شدن استخوان علاشه نیز میگردد.

برخی را عقیده برآن است که گویا در شرع اسلام بمنع فائزه در وقت نماز حدیثی وجود دارد خدمت این تعداد از افراد باید گفت که : در منع فائزه در وقت نماز حدیثی وارد نشده ، بلکه در مورد فائزه در وقت نماز احادیثی وارد گردیده است.

ولی یک نقطه را نباید فراموش کرد که: شرع اسلامی قاری قرآن عظیم الشان را از کشیدن فائزه منع فرموده است .

حافظ ابن حجر رحمه الله از بعضی از علماء نقل کرده است که: از جمله خصوصیات پیامبر صلی الله عليه وسلم این بود که هرگز فائزه نمیکشید، چون فائزه کشیدن و بازکردن دهان از اعمال شیطان است.

- بسیاری از مردم به اشتباه هنگام فائزه کشیدن «أَعُوذُ بِاللهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ» میگویند. در حالی که این عمل توسط پیامبر صلی الله عليه وسلم انجام نشده و مشروع نیست.

- شیطان وارد بدن کسی که فائزه میکشد، میشود، «وَقْتَنِ يَكِي از شما فائزه کشید، پس تا جایی که میتواند، دهانش را بینند. چون شیطان وارد دهانش میشود. (امام احمد، صحیح الجامع (426).)

- به هنگام فائزه صدای خود را بلند نکند. «هُرَّگَاهٍ يَكِي از شما فائزه ه کشید تا جایی که میتواند، دهانش را باز نکند و هاههه نگوید. چون به این کار شیطان را میخنداند». (سنن ترمذی (2747).)

- زمانیکه شخصی میخواهد فائزه بکشد، لازم است تا آنجا که در تواشش است آن را فروبرد و از وقوع آن جلوگیری کند و دهانش را کنترل نموده و آن را بسته نگه دارد تا فائزه کشیده نشود. در این مورد حدیثی داریم از حضرت ابو هریره (رض) که رسول الله صلی الله عليه وسلم فرموده است : «الثَّلَوْبُ مِنَ الشَّيْطَانِ فَإِذَا تَنَاعَبَ أَحَدُكُمْ فَلَيَكُنْ مَا أَسْتَطَعَ». (امام مسلم / در صحیح خود در کتاب زهد، باب تشمیت العاطی و کراهة الثواب، ۲۲۶-۲۲۵/۸ تخریج کرده است.

«فائزه از طرف شیطان است، زمانی که یکی از شما فائزه کشید اگر توانایی داشت از وقوع و آنجام آن جلوگیری کند». و اگر توانایی جلوگیری و کنترل آن را نداشت پس دهانش را بیند و دستش را بر دهانش نگه داشته و دهانش را با دستش بپوشاند زیرا که از حضرت ابی سعیدس روایت شده که رسول اکرم صلی الله عليه وسلم فرمودند: «إِذَا تَنَاعَبَ أَحَدُكُمْ فِي الصَّلَاةِ فَلَيَكُنْ مَا أَسْتَطَعَ فَإِنَّ الشَّيْطَانَ يَدْخُلُ». (مراجعه فرماید به فضل الله الصمد، شرح الأدب المفرد، ۳۷۶/۲). (هنگامی که یکی از شما فائزه کشید دهانش را با دستش بگیرد چون که شیطان داخل دهانش میشود).

خواندۀ محترم!

علماء می فرمایند: بهتر است که دهانش را با دست چپش محکم بگیرد چون از دست چپ در موارد غیر صیحی و مکروه کار گرفته میشود (مانند استتجاء و غیره ...).

عدم رعایت دساتیر شرعی در وقت فائزه:

شخصیکه اگر در رابطه با فائزه (خمیازه) به هدایت و توصیه های رسول الله صلی الله عليه وسلم توجه نکنند چار مشکل شده و مسلماً با موارد زشت و ناپسند و در نهایت با گناه مواجه خواهد شد که این موارد عبارتند از:

- از اجر و پاداش کارهای نیکی که با انجام و رعایت کردن این سنت به دست میآید، محروم میگردد.

- چهره فائزه کننده به خاطر باز شدن دهان و نگرفتش با دست، زشت و بدريخت میشود.

- گاهی موقع در حین فائزه ، رگ های عصب و شاهرگ ها منحل شده و فک میافتد یا اینکه ضعیف و شل میشود.

و در نهایت، فائزه ه باعث رضامندی و خشنودی شیطان شده و سبب دخول آن از مجرای دهان شده و به خاطر اطاعت از او و نافرمانی خداوند متعال شیطان به هدف خود می‌رسد.
(مراجعةه فرماید به شرح ابن‌العربی بر سنن ترمذی، ۱۹۸/۱۰).

رسول اکرم صلی‌الله‌علیه‌وسلم می‌فرماید: «إِذَا تَشَاءَبَ أَحَدُكُمْ فَلَيَرِدْهُ مَا أَسْتَطَاعَ فَإِنْ أَحَدَكُمْ إِذَا تَشَاءَبَ ضَحْكٌ مِنْهُ الشَّيْطَانُ». هنگامی که یکی از شما فائزه کشید اگر توانایی داشت آن را دفع کند زیرا هنگامی که یکی از شما فائزه می‌کشد شیطان می‌خندد.

و در جایی دیگر می‌فرمایند: «إِذَا تَشَاءَبَ أَحَدُكُمْ فِي الصَّلَاةِ فَلَيَكُنْ مَا أَسْتَطَاعَ فَإِنَّ الشَّيْطَانَ يَدْخُلُ». «زمانی که یکی از شما خمیازه کشید دستش را جلوی دهانش بگیرد زیرا که شیطان داخل دهان او می‌شود».

صدایی را که شخص در حین فائزه کشیدن از خود درمی‌آورد یک اخلاق و عادت زشت و بدی است، چون که از انجام این عمل و صدا شیطان خوشحال شده و می‌خندد. و همچنان یک احساس و فضای خسته کننده نیز در محیط مذکور حکم‌فرمایی گردد.

رسول اکرم صلی‌الله‌علیه‌وسلم می‌فرمایند: «إِنَّمَا التَّشَاءُبَ فِيمَا هُوَ مِنَ الشَّيْطَانِ فَلَيَرِدْهُ مَا أَسْتَطَاعَ فَإِذَا قَالَ: هَا، ضَحْكٌ مِنَ الشَّيْطَانِ». (فائزه از طرف شیطان است اگر توانایی و استطاعت داشت جلوی آن را بگیرد و هنگامی که شخص با فائزه صدای «ها» را از خودش درمی‌آورد شیطان خوشحال و خشنود می‌شود). (در رابطه با خمیازه شدید حدیثی روایت شده که «التَّشَاءُبُ الشَّدِيدُ وَالْعَطْسَةُ الشَّدِيدَةُ مِنَ الشَّيْطَانِ»، ضعیف است و علامه آلبانی آن را ضعیف قرار داده است و همچنین ابن‌السنی در صفحه ۹۷، شماره ۲۶۴ در محقق عمل‌الیوم واللیلة ضعیف قرار داده است. و همین قول رسول‌الله صلی‌الله‌علیه‌وسلم «فَلَيَكُنْ مَا أَسْتَطَاعَ» کفایت می‌کند و کافی است.)

«هنگام فائزه کشیده «تعوذ» گفتند:

در هنگام فائزه کشیدن گفتن «أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ» مشروعیت ندارد. خیلی از مردم، هنگام فائزه کشیدن «أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ» می‌گویند و آن را یک عمل مستحب می‌پنداشند و اگر این عمل مشروع می‌بود حتماً موارد زیادی در رابطه با آن از پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وسلم و اصحابش نقل می‌شد حتی در رابطه با این موضوع حدیث ضعیفی هم موجود ندارد و هیچ جای تردید نیست که هر آن عملی که بر آن دلیل شرعی وجود نداشته باشد آن عمل بدعت محسوب می‌شود و هر بدعتی مردود به صاحب‌ش باز گردانده خواهد شد.

چنان‌چه از حضرت عایشه (رض) روایت شده که آن حضرت صلی‌الله‌علیه‌وسلم فرمودند: «من عمل عملاً ليس عليه امرنا فهو رد» «هر کس که عملی را انجام دهد که آن عمل از دین ما نیست و مورد تأیید دین ما نیست آن مردود است». (امام‌مسلم/ در صحیح خود این حدیث را در کتاب الاقضیة، باب نقض الأحكام الباطلة و رد محدثات الامور، ۱۳۲/۵ تخریج کرده است).

پیامبران فائزه نمی‌کشیدند!

حافظ ابن حجر / در فتح‌الباری می‌نویسد: از خصایص و ویژگی‌های نبوی موردنی است که ابن‌شبيه و بخاری در کتاب تاریخ خود از روایت مرسل (مرسل از انواع حدیث ضعیف است) «بیزیدین أصم» نقل کرده‌اند که: «مَا تَشَاءَبَ النَّبِيُّ قُطْ» یعنی پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وسلم هیچ وقت فائزه نکشید و امام خطابی نیز از طریق «مسلمه بن عبدالملک بن مروان» تخریج کرده‌اند که گفته: «مَا تَشَاءَبَ النَّبِيُّ قُطْ» و مسلمه بسیاری از صحابه کرام را دریافت و ملاقات کرده است و راوی ثقه و راستگویی است و حدیث «أَنَّ التَّشَاءُبَ مِنَ الشَّيْطَانِ» تأییدی است بر اینکه پیامبران صلوا الله‌علیهم، هیچ‌گاه فائزه نکشیده‌اند. (مراجعةه شود به فتح‌الباری، ۱۰/۶۲۸ و مراجعت شود به فضل‌الله‌الصمد، شرح ادب المفرد، ۲/۳۹۴)

جلوگیری از فائزه کشیدن:

برای اینکه از فائزه های زیاد نجات یابیم ، اطبا ء پیشنهاد می نمایند که از طریق بینی خود نفس

بکشید و هوارا از دهانتان خارج کنید. بنابراین، هنگامی که احساس فاژه دارد، چندین نفس عمیق کشیده و می‌توانید قبل از شروع آن را متوقف کنید.

بهتر است از طریق بینی خود، هوا را داخل داده و از دهان خارج کنید. این کار اجازه می‌دهد اکسیژن را وارد کرده و هوا را به دیافراگم خود منتقل کنید.

نوشیدن اب سرد :

اطبا ء میگویند خنک شدن بدن می‌تواند در از بین بردن فاژه موثر باشد. و حتی خوردن غذاهای سرد نیز برای جلوگیری از فاژه زیاد موثر است. سبک زندگی سالم را دنبال کنید زیرا به طور کلی، سالم بودن می‌تواند احساس خستگی را کاهش دهد.

آروغ چیست (Burping)?

آروق (عروق) زدن (برپنگ) عبارت از خارج کردن گازات معدوی است که با بوی غیر خوش ایند از دهن خارج می‌گردد. این گازات ممکن است توسط مواد غذایی هضم نشده که در روده تولید شده و یا ممکن است مانند بلع هوا در حال صحبت کردن موجب آروق گردد.

مانها (Rülpseন) گفته واز کسیکه آروق در پیش روی مردم بزند، به دید تحقیر دیده واز شنیدن آواز آروق نفرت جدی دارند، بخصوص از آنده آروق که بوی سیر داشته باشد، حتی مواردی دیده شده که از سلام و علیک به همچو اشخاص خود داری میکند و اگر احياناً از شخصی آروق به خطأ خارج شود در جمع کل (Entschuldigung) (معدرت جهری) میخواهد. از تکرار آن خود داری میکند.

آروق زدن در موارد مانند عادت بسیار خوب و اظهار خوشی و رضایت در کلچر تمدن منگولیا آن مناطق است. در نشست های دیپلماتیک اگر مهمان رسمی بعد از صرف غذا آروق نه کشد بر مهما ندار خوش نه خورده و اما زمانیکه بعد از صرف غذا مهمان اروغ بکشد، موجب مسرت و خوشی صاحب خانه میشود.

همچنان در کشور چین و تایوان، آروق زدن بیانگر لذت بردن از غذاست و میزبان این صدا را نوعی تعریف از هنر آشپزی خود تلقی می‌کند.

قابل یاد دهانی است که: آروق زدن بعد صرف طعام در کشور های چون ترکیه، هند و عربستان سعودی بمثابه تعریف غذا محسوب میشود.

در کشور ما افغانستان آروق زدن بخصوص بعد از صرف طعام از جمله عیوب شمردیده نمیشود، و حتی برخی از مردم با شنیدن آروق، به آروق کننده اصطلاح «نوش جان» را نیز استعمال می نمایند یعنی که غذا مزدار صرف نموده اید، و یا اینکه غذا بسیار خوش مزه بود. ولی هستند تعدادی از انسانها که آروق زدن بخصوص هنگام صرف طعام اظهار نفرت میکنند و آنرا بد هم می بینند.

عوامل آروق:

اطباء بین عقیده اند که آروق زدن عمل است که بدن میخواهد خودرا از گازات که ممکن منبع خارجی داشته باشد خلاص نماید این گازات، در حال صحبت کردن، خنده کردن، جویدن نان و یا اثر شترس ها داخل معده میگردد که بعداً بشكل آروق از بدن خارج میشود.

اساس ترین علت آروق:

اساسی ترین علت آروق زدن را اطبا عمریضی ریفلکس معده به مری یا (GERD) معرفی داشته است . هنگامی که عضله انتهایی مری به خوبی بسته نمی شود، محتویات معده از جمله اسید می تواند به مری راه یافته و منجر به آروق شود.

چگونه میتوان از آروق نجات یافت؟

اولین: راه که اطباء در نجات آروق پیشنهاد می نمایند ، همانا نوشیدن معایبات است : طوریکه متذکر شدیم اولین، ساده ترین و مطمئن ترین راه برای جلوگیری از آروق زدن ، نوشیدن مایعات، ترجیحا آب است. اگر آروق زدن عاملش سوء هاضمه باشد ، چای و سایر مایعات که برای هاضمه مفید باشد برای جلوگیری از آروق فایده میرساند.

دومین: رهنمود صرف کردن انواع غذا در اوقات مختلفه است. این بین معنی است که بسیاری از اوقات ممکن است با صرفنظر از یک وعده غذایی ، در سیستم هاضمه معده گاز ایجاد شود . خوردن غذاهای چرب، پس از یک دوره گرسنگی می تواند باعث بوجود امدن گاز شود . علاوه بر این، مطمئن شوید غذا را خوب می جوید و با عجله غذا نمی خورید.

سومین: راه تقلیل آروق نشستن ارام و مطمین در وقت صرف طعام است: برخی مطالعات نشان داده اند که نشستن باعث می شود که گازات اسانتر از معده خارج شود و یکی از روش‌های سریع مقابله با آروق زدن مکرر ، همین است.

چهارمین: راه تقلیل آروق ترمیم دندان های ساختگی است: همانطور که گفته شد ، دندان مصنوعی نامناسب می تواند باعث بلع هوا شود. همچنین ، قطره بینی نیز می تواند باعث شود مقداری هوا وارد سیستم معدوی گردد.

پنجمین: راه تقلیل آروق همانا تداوی رفلکس معده است: اگر رفلکس اسید معده ، علت آروق زدن بیش از حد باشد ، بهتر است در خوردن برخی مواد غذایی زیاده روی صورت نگیرد . برخی مواد غذایی مانند مرکبات، غذاهای ادویه دار، و نوشیدنی گازدار می توانند اسیدیته معده را افزایش دهند ، بهتر است از آنها پرهیز شود.

ششمین: راه تقلیل آروق همانا : تبدیل برخی از داروها است . مانند آنتی بیوتیک می تواند با بر هم زدن تعادل روده ، باعث نفخ شوند. بنابراین، اگر آروق با مصرف داروی خاصی بیشتر می شود ، با طبیب معالج خود در مورد صحبت بعمل ارید .

هفتمین: عامل که در تقلیل آروق موثر می باشد همانا تداوی و معالجه امراض روانی است. اگر انسان تحت شترس جدی قرار داشته باشد ، باید ازرا دقیق مدیریت کند. صحبت با یک مشاور و روانشناس ، در مورد مشکلات شما می تواند به کنترل استرس کمک کند.

برخی از اطباء درمورد تداوی و معالجه آروق پیشنهاد نوشیدن شیر و شربت و چای نعناع رانموده اند. نباید فراموش کرد که : آروق زدن، ناخوشایند است، اما اغلب می توانید آن را با تغییر عادات غذایی و شیوه زندگی تداوی و معالجه نمود ، اگر دچار نفخ و آروق زدن بیش از حد هستید و پس اقدامات اولیه و تغییر عادات غذایی و زندگی ، تداوی نشدعاقلانه ترین کار مراجعته به داکتر معالج و متخصص است .

رهنمود اسلامی در مورد آروق:

طوریکه متنظر شدیم آروق صدایی است که در نتیجه سیری ایجاد می شود، و همراه آن بویی از معده شخص بیرون می آید.

پیامبر صلی الله علیه وسلم، پس از اینکه عبدالله ابن عمر نزد او آروق کرد، به او فرمود: «آروقت را از ما دور کن، چون کسی که در این دنیا بیشتر سیر باشد در آخرت بیشتر و طولانی تر گرسنه خواهد بود». (حدیث حسن - ترمذی و ابن ماجه و آلبانی در السلسه الصحیحه (343/1)

در اینجا دلیل وجود ندارد که ما به کسی که آروق می زند، چه بگوییم. بنابرین ابن مفلح می گوید: «چیزی در مورد جواب آروق زدن وجود ندارد، ولی ابن عقیل و دیگران می گویند هرگاه آروق زدن الحمد لله گفت، مستحب است که جواب وی را بدهد. در حالی که این چیزی است که رایج شده است. (واساس شرعی ندارد). (الآداب الشرعیه (2/1، 404/329).

آداب تفانداختن:

تف، همان آب دهان است که هنگام بیرون آمدن از دهان تف گفته می شود.
حدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ نَصْرٍ، قَالَ حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقَ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنْ هَمَّامٍ، سَمِعَ أَبَا هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «إِذَا قَامَ أَحَدُكُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَلَا يَبْصُقُ أَمَامَهُ، فَإِنَّمَا يَنْأِي هُنَّا اللَّهُ مَا دَامَ فِي مُصَلَّاهُ، وَلَا عَنْ يَمِينِهِ، فَإِنَّ عَنْ يَمِينِهِ مَلَّا، وَلِبَيْضُقُ عَنْ يَسَارِهِ أَوْ تَحْتَ قَدَمِهِ، فَيَذْفَنُهَا» . (صحیح بخاری جلد ۱ کتاب ۸ حدیث ۴۰۸)

حدَّثَنَا آدُمُ، قَالَ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، قَالَ حَدَّثَنَا قَتَادَةُ، قَالَ سَمِعْتُ أَنَّسَ بْنَ مَالِكٍ، قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «الْبَزَاقُ فِي الْمَسْجِدِ خَطِيئَةٌ، وَكَفَّارُهُمَا ذُفْنُهَا» .(صحیح بخاری جلد ۱ کتاب ۸ حدیث ۴۰۷)

با استناد به احادیث فوق الذکر تف کردن بسوی کسی عمل خلاف ادب است و خود تف ناپاک است چون اگر پاک میبود رسول الله صلی الله علیه وسلم امر دفن او را نمی داد. وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَى
(النجم ۳)

باید به طرف چپ خود تف بیاندازد. چون پیامبر صلی الله علیه وسلم فرموده است: «آیا یکی از شما راضی می شود که در صورت او تف بیاندازد؟ هرگاه یکی از شما (برای نماز خواندن) در جهت قبله ایستاد رو به خدای خود ایستاده است و فرشته در طرف راست اوست، پس در طرف راست خود تف نیاندازد. و در جهت قبله نیز تف نیاندازد. یا به طرف چپ تف بیاندازد، یا زیر پاهای خود بیاندازد. و اگر نتوانست تف را نگه دارد، این کار را بکند. یعنی در لباس خودش بیاندازد. (صحیح الجامع .(2661))

مأخذ ها و منابع مهم:

- آداب عطسه و خمیازه تألیف: اسماعیل الرمیح مترجم: گلناز رخسانی مقدم
- کتاب حدیث شریف، صحاح سته، مشکوه المصابیح
- قاموس های فارسی عربی، عربی انگلیسی و المانی
- فتح الباری
- فضل الله الصمد، شرح ادب المفرد.
- الفوائد المجموعة فى الأحاديث الموضوعة از علامه شوکانی.
- کشف الخفا از علامه عجلونی

فهرست مطالب مندرج :

- عطسه چیست؟
- عوامل عطسه
- ایجاد نظم خاص جسمانی در وقت عطسه
- چرا بعضی ها پشت سر هم عطسه می کنند؟
- چرا برخی افراد با صدای بلند عطسه می کنند؟
 - مؤمن عطسه را نوشت دارد
- عطسه های پی در پی
- مراعات ژن صدا و بستن دهن در وقت عطسه
- کج کردن دهن در وقت عطسه
- گفتن «الحمد لله» با صدای بلند
- انواع «حمد» در عطسه
- جواب شخص عطسه کننده
- جواب عطسه غیر مسلمان (کافر)
- فواید جواب عطسه کننده
- داستان زیبا و آموزنده
- عطسه زننده در پاسخ جواب دهنده چه بگوید؟
- چه کسی مستحق جواب دادن نیست؟
- فاژه چیست (Yawn)؟
- عدم رعایت دستایر شرعی در وقت فاژه
- «هنگام فاژه کشیده «تعوذ» گفتن
- پیامبران فاژه نمی کشیدند!
- جلوگیری از فاژه کشیدن
- آروغ زدن چیست (Burping)؟
- عوامل آروق
- اساس ترین علت آروق
- چگونه میتوان از آروق نجات یافت؟
- رهنمود اسلامی در مورد آروق
- آداب تفانداختن

عطسه و آداب آن

تبیع و نگارش : امین الدین « سعیدی - سعید افغانی »
مدیر مرکز مطالعات ستراتیژیکی افغان
ومسؤول مرکز فرهنگی دهقان لاره - جرمنی
مهتمم : دکتور صالح الدین « سعیدی - سعید افغانی »
صحح: فضل احمد

ادرس : saidafghani@hotmail.com

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library